

Tillgång till rättslig prövning vid fall av diskriminering i EU – steg mot ökad jämlikhet

I artiklarna 21 och 47, under rubrikerna Jämlikhet respektive Rättskipning i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, garanteras rätten till icke-diskriminering, ett effektivt rättsmedel och en opartisk domstol, inklusive möjligheten att få sin sak prövad inför domstol.

Politiskt sammanhang

Principen om icke-diskriminering är fast förankrad i EU:s lagstiftning och omfattar bestämmelser om tillgång till rättslig prövning. Artikel 7 i direktivet om likabehandling oberoende av ras eller etniskt ursprung innehåller, liksom andra jämlikhetsdirektiv, bestämmelser i detta syfte. Det gäller till exempel direktivet om bekämpning av diskriminering i arbetslivet, direktivet om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster samt det omarbetade direktivet om likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet.

Enligt direktivet om likabehandling oberoende av ras eller etniskt ursprung, direktivet om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster samt direktivet om likabehandling av kvinnor och män ska EU:s medlemsstater dessutom utse ett (eller flera) organ som

- på ett oberoende sätt bistår personer som utsatts för diskriminering genom att driva klagomål om diskriminering,
- genomför oberoende undersökningar om diskriminering,
- offentliggör oberoende rapporter om och lämnar rekommendationer i frågor som rör sådan diskriminering.

Nyckelfrågor

Vilka hinder för att få sin sak prövad inför domstol finns det för dem som har utsatts för diskriminering? Vilka åtgärder har vidtagits för att uppmuntra potentiella klagande att försöka få en rättslig prövning när det är befogat? Vilka konkreta åtgärder har vidtagits för att förbättra möjligheterna till domstolsprövning i EU:s medlemsstater?

FRA:s arbete på området

Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) betraktar frågorna i samband med möjligheten till rättslig prövning ur ett brett perspektiv som omfattar såväl rättsliga som icke-rättsliga metoder för att få tillgång till rättslig prövning. I rapporten *Access to justice in cases of discrimination in the EU – Steps to further equality* ("Tillgång till rättslig prövning vid fall av diskriminering i EU – steg mot ökad jämlikhet") undersöker FRA förfarandet för att få rättelse vid fall av diskriminering. Rapportens slutsatser bygger på fältarbete i form av intervjuer som rör fall av diskriminering. Rapporten kompletterar en rättslig rapport från 2011, *Access to justice in Europe: an overview of challenges and opportunities*, ("Tillgång till rättslig prövning i Europa: en översikt över utmaningar och möjligheter") där FRA analyserar domstolsärenden på nationell nivå.

Metod

För att beskriva de olika modellerna för att få tillgång till rättslig prövning vid fall av diskriminering inom EU valde FRA ut åtta medlemsstater för närmare granskning: Belgien, Bulgarien, Finland, Frankrike, Italien, Storbritannien, Tjeckien och Österrike. Förutom den geografiska spridningen representerar länderna ett brett urval av system som skiljer sig åt historiskt, strukturellt, storleksmässigt och i fråga om institutionellt mandat. Syftet var att undersöka hur olika aspekter av dessa olika system kan stärkas och ges en bredare tillämpning inom EU.

Fältundersökningen omfattade 371 djupintervjuer som genomfördes i de åtta medlemsstaterna med hjälp av halvstrukturerade enkäter med personer som hade ingett klagomål på grund av diskriminering samt några intervjuer med personer som hade beslutat att inte driva sitt klagomål vidare. Dessutom

De klagande som intervjuades skilde sig åt i fråga om personliga egenskaper, till exempel kön, ålder och etnisk härkomst, samt i fråga om grunderna för diskrimineringen. En fjärdedel av klagomålen avsåg ras eller etniskt ursprung och en fjärdedel kön, två femtedelar funktionshinder och färre än en tiondel avsåg religion eller övertygelse, ålder och sexuell läggning.

intervjuades advokater, företrädare för icke statliga organisationer som gav råd och stöd till de klagande samt företrädare för olika jämlikhetsorgan.

Evidensbaserade råd

FRA:s undersökning avslöjar vad som förefaller vara systemiska brister när det gäller tillgången till rättslig prövning i EU. Bristerna avser de strukturer och förfaranden som utnyttjas för att kräva grundläggande rättigheter samt frågor som gäller praktiskt stöd åt offren. Närmare hälften av de klagande som intervjuades framhöll till exempel att de inte fick något stöd från institutionerna om hur man skulle inge klagomål, och cirka en fjärdedel uppgav att de själva hade fått ta reda på vilka förfaranden som gällde. Enligt mellanhänder och klagande var dessutom det politiska och sociala klimatet i nästan alla de åtta EU medlemsstater som granskades fientligt mot många av de grupper som upplevde diskriminering och även mot åtgärder för att bekämpa diskriminering. Trots åtstramningsåtgärdernas effekter på olika offentliga tjänster pekar FRA:s resultat på att utbudet av tjänster behöver förstärkas när det gäller tillgången till rättslig prövning i diskrimineringsärenden.

Resultaten från undersökningen bör kunna bli användbara för EU när unionen ska stärka lagstiftningen om institutionella krav och främja en förbättring av befintliga rutiner. De bör även vara till nytta för de EU medlemsstater som eftersträvar en reformering av institutioner och mekanismer. Följande förstärkningar skulle förbättra tillgången till rättslig prövning:

Strukturer

- Göra det enklare för de klagande att avgöra vilken institution de ska vända sig till. För närvarande är detta svårt på grund av det stora antalet tillgängliga alternativ.
- Förtydliga rättsliga definitioner av diskriminering och standardisera rättsliga bestämmelser avseende alla diskrimineringsgrunder eller diskrimineringsområden för att förenkla lagstiftningen om likabehandling på såväl nationell nivå som EU nivå.
- Överbrygga det fysiska avståndet till de första kontaktpunkterna för tillgång till rättslig prövning. För att göra detta kunde jämlikhetsorgan och andra institutioner som hanterar diskrimineringsärenden bedriva ett nära samarbete med lokala myndigheter, icke statliga organisationer eller samhällsorganisationer, upprätta en regelbunden eller permanent regional närvaro och eventuellt utnyttja medlemsorganisationer eller andra etablerade nätverk, såsom företrädare för fackföreningar

eller arbetstagare. Institutionella samarbetsavtal och system för korshänvisning kunde också hjälpa de klagande att orientera sig i rättssystemen.

- I högre grad utnyttja icke rättsliga mekanismer, vilket kan vara ett billigt och effektivt sätt att komplettera traditionella rättsliga mekanismer.

Förfaranden

- Avskaffa ett antal begränsande faktorer, såsom det för närvarande smala begreppet talerätt, bristande jämlikhet i medel mellan parterna, bristande skydd av klagande och vittnen mot viktigmisering, dåliga kunskaper om jämlikhetslagstiftningen från domarnas sida och brister när det gäller tillämpning av en bestämmelse i EU:s lagstiftning som flyttar bevisbördan.
- Erbjud offren för diskriminering juridisk rådgivning och stöd av hög kvalitet.
- Garantera jämlikhetsorganen och de administrativa och rättsliga institutionerna tillräckliga undersökningsbefogenheter och resurser.

Stöd

- Förbättra de klagandes tillgång till rättshjälp eller försäkring för att täcka rättsliga kostnader, vilket enligt mellanhänder kan avgöra om de klagande får tillgång till rättslig prövning.
- Utveckla kommunikationsstrategier av god kvalitet, inklusive uppsökande initiativ riktade till speciella grupper och information som utformas speciellt för deras behov. För detta krävs tillräckliga mänskliga och finansiella resurser och tillgänglig information som undviker tekniskt rättsligt fackspråk för att främja medvetenhet om rättigheter och tjänster.
- Låta offentliga organ tjäna som modeller för bästa praxis. Effektiva kommunikationsstrategier, samarbete med medierna och bättre kunskaper bland medieleverantörer bidrar till respekten för grundläggande rättigheter.

Mer information:

FRA:s rapport *Access to justice in cases of discrimination in the EU – Steps to further equality* finns på: <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/access-justice-cases-discrimination-eu-steps-further-equality>

En översikt över FRA:s arbete med tillgången till rättslig prövning finns på: <http://fra.europa.eu/en/theme/access-justice>